

Конкурс "Учитель року - 2023", Ткаченко А.В., переможець у номінації "Захист України"

Комунальний заклад
«Харківський ліцей № 128 Харківської міської ради»

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Ткаченко Андрій Миколайович,
учитель предмета «Захист України»
комунального закладу
«Харківський ліцей № 128
Харківської міської ради»,
спеціаліст вищої категорії

Харків 2023

ПЕРСОНАЛІЇ

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Ткаченко Андрій Миколайович.

2. Число, місяць, рік народження – 07.02.1990 року.

3. Повна назва закладу вищої освіти, який закінчив, рік закінчення – Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди , 2012 рік.

4. Стаж педагогічної роботи – 11 років, початок педагогічної діяльності – 12 січня 2012 року.

5. Основні етапи педагогічної діяльності:

- **2012 рік** – учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури ХЗОШ № 128 Харківської міської ради Харківської області;
- **2017 рік** – розроблення авторської програми та методичних рекомендацій для гуртків з військово-прикладним напрямом з учнями (1-11 класів) загальноосвітніх освітніх закладів.
- **2018 рік** – II місце в районному етапі «Учитель року - 2018» в номінації фізична культура.
- **2019 рік** – I місце на районному етапі, II місце в міському етапі, III місце в I (обласному) турі «Учитель року – 2019» у номінації «Захист України».
- **2020 рік** – звання «Кращий вчитель фізичного виховання 2020 року м. Харкова».
- **2021 рік** – атестація (присвоєння категорії «спеціаліст вищої категорії»);
- **2023 рік** – I місце в міському етапі та I місце в I (обласному) турі всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2023» у номінації «Захист України». Дипломант (4 рейтингове місце) II (фінального) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2023».

6. Місце роботи, посада, яку обіймає – учитель предмета «Захист України» та фізичної культури Комунального закладу «Харківський ліцей № 128 Харківської міської ради».

7. Педагогічні відзнаки та визнання

- Подяка начальника управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради за сумлінну працю, високий професіоналізм та вагомий внесок у підготовку збірної команди району до міського етапу воєнно-спортивної гри «Патріот», 2014 рік.
- Подяка начальника управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради за сумлінну працю, високий професіоналізм та вагомий внесок у підготовку збірної команди району до міського етапу військово-спортивної гри «Патріот», 2015 рік.
- Подяка начальника управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради за вагомий внесок у підготовку збірної команди Московського району, яка посіла I місце у командному заліку Міської військово-спортивної гри «Патріот», 2016 рік.
- Почесна грамота Директора Департаменту освіти Харківської міської ради за сумлінну працю, високий рівень професійної майстерності, вагомий особистий внесок у справу навчання і виховання підростаючого покоління та за підсумками роботи у 2015-2016 навчальному році.
- Грамота управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради за II місце в I (районному) етапі Всеукраїнського конкурсу «Учитель року 2018» (номінація «Фізична культура»)
- Грамота управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради за вагомий внесок у підготовку збірної команди Московського району, яка посіла III місце у командному заліку Міської військово-спортивної гри «Патріот», 2018 рік.
- Почесна грамота Директора Департаменту освіти Харківської міської ради за багаторічну сумлінну і плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у навчання і виховання підростаючого покоління та за

підсумками роботи у 2017-2018 навчальному році.

- Грамота управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради переможця I (зонального) етапу Всеукраїнського конкурсу «Учитель року 2019» (номінація «Захист України»).
- Почесна грамота Директора Департаменту освіти Харківської міської ради за сумлінну й плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у навчання та виховання підростаючого покоління та як лауреат міського конкурсу «Учитель року - 2019» в номінації «Захист України».
- Диплом Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації лауреата другого (регіонального) туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року 2019» у номінації «Захист України».
- Грамота Директора Департаменту освіти Харківської міської ради за вагомий внесок у підготовці збірної команди Московського району до міської військової спортивної гри «Патріот», 2019 рік.
- Подяка Голови Адміністрації Салтівського району Харківської міської ради – Переможцю районного етапу міського конкурсу «Учитель року – 2023» у номінації «Захист України».
- Почесна грамота Харківського міського голови Ігоря Терехова за сумлінну й плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у навчання і виховання підростаючого покоління та перемогу в міському конкурсі «Учитель року – 2023».

8. Сутність досвіду – розвиток та формування практичних умінь і навичок виконання військових прийомів у процесі вивчення предмету «Захист України» та в позаурочний час, а також застосування їх у максимально наближених умовах повсякденного життя військовослужбовців Збройних сил України.

9. Методологічна основа педагогічного досвіду

Наукові принципи конструктивізму – теорії навчання (Дж. Д'юї, Л.С. Виготський, С. Паперт), моделі дослідницького навчання (В. Вербицький, У. Усмельді, Ж. Зорфас, М. Каріо), методики розвитку

критичного мислення (С.О. Терно, М. Дюран, А. Лякішева, О.О. Шевченко), методу схематичного малювання (О. Мягова, Л.І. Білоусова), методу проблемно-ситуативного навчання (Дж. Андерсон), принципів організації самостійного навчання (Ю.К. Бабанський, М.А. Данилов, І.Я. Лернер, П.І. Підкасистий), принципи застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті (О.М. Бондаренко, В.Ф. Заболотний, Г.О. Козлакова, О.А. Міщенко, О.П. Пінчук, О.В. Шестопад) та методики проведення експериментів у школі (А.В. Бінас).

10. Друковані та електронні видання протягом 5 останніх років:

- Розробки планів-конспектів уроку на інтернет платформі «На урок», покликання на сайт:

<https://naurok.com.ua/plan-konspekt-uroku-sposobi-vivchennya-miscevosti-viyavleniya-ciley-ta-dopovid-pro-h-znahodzhennya-poslidovnist-obladnannya-i-maskuvannya-okopu-dlya-strilbi-lezhachi-179623.html>

<https://naurok.com.ua/plan-konspekt-uroku-strilecka-zbroya-ta-povodzhennya-z-neyu-213250.html>

- Програма та методичні рекомендації для гуртків з військово-прикладним напрямом з учнями (1-11 класів) загальноосвітніх навчальних закладів на інтернет платформі «На урок», покликання на сайт:

<https://naurok.com.ua/programa-ta-metodichni-rekomendaci-dlya-gurtkiv-z-viyskovo-prikladnim-napryamom-213273.html>

- Проєкт «Електронні сигарети – чума ХХІ століття» на інтернет платформі «Всеосвіта», покликання на сайт:

<https://vseosvita.ua/library/proekt-elektronni-sigareti-cuma-hhi-stolitta-398096.html>

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	10
2. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС	18
3. ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ТА У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС	22
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26
ДОДАТОК 1. Рекомендації батькам щодо військово-патріотичного виховання дітей у сім'ї	27
ДОДАТОК 2. Програма та методичні рекомендації для гуртків з військово- прикладним напрямом з учнями (1-11 класів) ЗЗСО	28

Патріотизм – це, образно кажучи, сплав почуття й думки, осягнення святині –

Батьківщини – не тільки розумом, а й передусім серцем...

Патріотизм починається з любові до людини.

Патріотизм починається з колиски

Василь Сухомлинський

ВСТУП

Військово-патріотичне виховання – цілеспрямований, організований процес формування готовності юнаків старшого шкільного віку до строкової військової служби в Збройних Силах України. Його зміст визначається Конституцією, законами України, військовою Присягою та військовими статутами. [9]

Військово-патріотичне виховання підрастаючого покоління поєднує в собі велику кількість окремих напрямів виховання: морального, правового, військового та інші. Проте головним результатом виховання має стати готовність молоді до військово-патріотичної діяльності, як внутрішніх переконань, що передбачає п'ять основних компонентів – освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний.

Освітня готовність – це, передусім, обсяг знань героїчного минулого українського народу, історії його Збройних Сил. Вона передбачає також певний обсяг знань з предмету «Захист України», фізичної культури, спорту, гігієни побуту. Головне при цьому – дієвість засвоєних знань, що виявляється в навчально-пізнавальній активності старшокласників на уроках захисту України, підвищеному інтересі до змісту українознавчих предметів, долатті перешкод у його засвоєнні.

Фізична готовність передбачає певний рівень розвитку в юнаків фізичної сили, витривалості, спритності, швидкості в рухах; сформованість необхідних для військової діяльності рухових навичок та вмінь. Передумовою цього виступають достатній рівень фізично-оздоровчої активності учня на уроках фізичної культури, участь у спортивних секціях тощо.

Психологічна готовність включає в себе позитивну мотивацію участі учнів у військово-патріотичних заходах. Разом з тим, за результатами обстеження старшокласників, вона передбачає певний рівень сформованості таких якостей, як емоційна стійкість, розсудливість, сміливість, рішучість, мужність, цілеспрямованість.

Соціальна готовність передбачає вірність бойовим та національно-історичним традиціям, військовому обов'язку, присязі та військовому статуту, високу дисциплінованість, конструктивну соціально-комунікативну, громадське корисну та національно-громадянську активність.

Духовна готовність проявляється в наявності ідеалу, в пошуках старшокласниками життєвого сенсу і цінностей; самоусвідомленні свого Я-фізичного, психічного, соціального; самоочищенні та самовдосконаленні, в духовно-катарсичній активності. Остання передбачає рефлексію як акт самопізнання юнаком окремих ознак своєї індивідуальності, власних рис характеру, що відображають знання внутрішнього світу.

Основною властивістю цих п'яти складових готовності, як показує аналіз кореляційного взаємозв'язку між ними, виступає військово-патріотична активність – внутрішня активна позиція молодшої людини щодо військової служби. Така позиція розвивається шляхом послідовної зміни, трансформації простіших властивостей, якостей особистості на вікових стадіях до призову в армію, з притаманною їй структурою і психологічними закономірностями. Разом з тим, військово-патріотична активність є необхідною передумовою подальшого розвитку готовності старшокласника до військової строкової служби в Збройних Силах України.

Курс нашої держави на створення професійної армії (перехід Збройних Сил України на контрактну основу їх комплектування) передбачає зменшення кількості юнаків, котрі будуть призвані до війська для проходження строкової військової служби в мирний час, і одночасно збільшення числа випускників заклад освіти, яких після досягнення 25-річного віку без проходження військової служби братимуть на військовий

облік військовозобов'язаних і призначатимуть для комплектування військових частин на воєнний час лише з допризовною підготовкою.

У зв'язку з цим значно зростає роль військової підготовки у стінах закладу освіти, який безпосередньо (в більшості випадків – раз у житті) дає молоді знання й вміння, пов'язані з їх майбутньою військовою діяльністю.

Сьогодні настав той час, коли професія військового – це не тільки популярно і престижно, але й вкрай потрібна для захисту нашої країни. Тому велика кількість юнаків і дівчат обирають цю нелегку, але дуже цікаву професію військового.

1. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Набуті в закладах освіти військові звання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо захисту Вітчизни. На сьогодні заклад освіти є єдиним центром з підготовки молоді (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту країни. В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета «Захист України», як складової частини військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку підростаючого покоління в теоретичному, практичному, фізичному і психологічному плані до майбутньої військової діяльності.

З огляду на ці обставини в кожному закладі освіти планується військово-патріотичне виховання молоді, як окремий розділ річного плану роботи. Виходячи із вищенаведеного, хотілося б дати в цьому дослідженні концептуальні основи щодо організації військово-патріотичного виховання.

Завдання військово-патріотичного виховання молоді:

- формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей;
- виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції та інших законів України, соціальної активності і відповідальності за доручені державні та громадські справи;
- формування здібностей до аналізу зовнішнього та внутрішнього становища, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події, що відбуваються у державі та світі, свою роль та місце в цих подіях;
- створення нормативно-правової бази та комплексу заходів щодо виховання патріотичних почуттів і свідомості громадян України;
- формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості;
- підвищення престижу військової служби, військова професійна орієнтація молоді, формування і розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Української держави та служби в Збройних

силах України та інших військових формуваннях, здійснення конкурсного відбору кандидатів для вступу до закладів вищої освіти за військовими напрямками, проходження військової служби за контрактом;

- створення системи військово-патріотичного виховання.

Напрямки військово-патріотичного виховання:

- державний – базується на забезпеченні державою системи військово-патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, переможних битв українського війська, основних зразків техніки й озброєння Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту України;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, їх урахуванні у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду військово-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Методи військово-патріотичного виховання молоді:

- *переконання* – формування впевненості в суспільній корисності діяльності з підготовки до захисту України;
- *стимулювання* – реалізується в різноманітних формах заохочення та змагання;

- *особистий приклад* – діяльність вихователя (вчителя), який має бути взірцем для молоді, має забезпечувати педагогічні вимоги, вміє давати доручення і перевіряти його виконання;
- *самопідготовка* – процес активного формування і самовдосконалення молодої людини, виховання почуття патріотизму, яке реалізується шляхом самозобов'язання, самостійного навчання та самоконтролю.

Військово-патріотичне виховання здійснюється у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування.

Однією з основних форм військово-патріотичного виховання є військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зав'язків військових частин, вищих військових навчальних закладів з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, трудовими колективами, цивільними закладами освіти, громадськими організаціями з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання молоді, виховання громадянських почуттів та якостей.

Форми військово-шефської роботи:

- організація днів відвідування військових частин з нагоди державних та військових професійних свят, днів частин, днів складання військової присяги;
- запрошення представників підшефних колективів, як спостерігачів під час проведення тактичних навчань, організація тематичних вечорів, зустрічей з особовим складом військових частин, сім'ями військовослужбовців;
- залучення молоді до участі в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни;

- надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні навчально-матеріальної бази закладів освіти, необхідної для проведення допризовної підготовки;
- організація змагань з військово-прикладних видів спорту;
- проведення стрільб з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами.

Організація взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, керівників закладів освіти, підприємств, установ з органами військового управління, з'єднаннями, військовими частинами, військовими закладами освіти, організаціями та установами з питань військово-патріотичного виховання здійснюється на підставі договорів про співпрацю, які укладаються, як правило, на рік і передбачають правові засади спільної роботи та порядок взаємодії сторін, їх взаємні зобов'язання. Як додаток до договору може бути розроблений план спільної роботи на рік, що затверджується посадовими особами, які підписують договір.

Спільні заходи плануються з урахуванням інтересів сторін та визначення розподілу їхніх повноважень і відповідальності.

Військово-патріотичне виховання здійснюється насамперед у освітньому процесі, де в учнів закладається фундамент глибоких знань, формуються світогляд, національна самосвідомість.

Уже в молодших класах учні усвідомлюють такі поняття, як «Батьківщина», «подвиг», «патріот», вони навчаються шанувати землю, батьків, вивчають свій родовід.

Важко переоцінити значення предметів гуманітарного циклу в морально-політичній та психологічній підготовці майбутніх захисників Батьківщини. Постійно під час викладання цих предметів відбувається інтеграція з предметом «Захист України».

Уроки історії України озброюють учнів знаннями законів суспільного розвитку, допомагають засвоїти основні відомості про війну та армію.

Школярі вивчають героїчні бойові та трудові традиції українського народу і його Збройних сил. Відбувається міжпредметна інтеграція.

На уроках літератури формуються моральні ідеали молоді на прикладах позитивних героїв художніх творів, встановлюється живий зв'язок далекого минулого із сучасністю, виховується почуття гордості за свою Батьківщину, свій народ.

На уроках математики, фізики, хімії, біології учні одержують основи знань, без яких неможливо оволодіти сучасною військовою технікою і зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження. В процесі вивчення цих предметів учні ознайомлюються з впливом науково-технічної революції на розвиток військової техніки, розв'язують завдання, в змісті яких відображена військова тематика.

Також велику роль у фізичній підготовці юнаків та дівчат до військової служби мають уроки фізкультури. На заняттях із фізичної культури формуються якості, які необхідні солдатам: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів.

Під час занять із допризовної підготовки (Захист України) учні знайомляться із специфікою військової праці, готуються до виконання обов'язків солдата, дізнаються про особливості служби в Збройних Силах України, виховують в собі якості, необхідні майбутньому воїнові. Програма предмета «Захист України» дозволяє під час вивчення кожної теми використовувати матеріали із життя воїнів у мирний час і пропагувати на уроках приклади героїчного минулого українського народу, його Збройних Сил.

На заняттях з вогневої підготовки надається можливість показати переваги нашої стрілецької зброї. Вивчення військової присяги дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні сили України, за Батьківщину.

Військово-патріотичне виховання учнів здійснює весь педагогічний колектив школи. Для погодженого та цілеспрямованого проведення цієї

роботи першорядне значення має конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу.

Приблизний їх розподіл може бути таким.

Директор закладу освіти:

- спрямовує діяльність педагогічного колективу та шкільних громадських організацій і керує всією роботою з військово-патріотичного виховання учнів;
- планує основні заходи з військово-патріотичної роботи, організовує і контролює їх виконання;
- організовує та готує обговорення питань військово-патріотичного виховання на засіданнях педагогічної ради, батьківського комітету;
- сприяє матеріальному забезпеченню заходів, які проводяться;
- організовує максимальне використання шефської допомоги підприємств і військових частин у військово-патріотичній роботі;
- організовує методичну роботу з особами, які займаються військово-патріотичним вихованням.

Заступник директора закладу освіти з виховної роботи:

- здійснює заходи з військово-патріотичного виховання в позаурочний час;
- контролює та координує діяльність класних керівників і надає їм постійно допомогу в організації військово-патріотичної роботи з учнями;
- залучає до військово-патріотичної роботи в закладі освіти шефську військову частину, актив батьків та громадські організації;
- підтримує постійних контакт з викладачем предмета "Захист Вітчизни" в організації військово-патріотичної роботи з учнями.

Класний керівник:

- планує й організовує роботу з військово-патріотичного виховання учнів у класі;
- бере участь у проведенні загальношкільних заходів;

- забезпечує активну участь учнів класу в різних заходах з військово-патріотичного виховання;
- надає допомогу викладачеві предмета «Захист України» у створенні в класі необхідних умов для оволодіння військовими знаннями та навичками;
- сприяє підвищенню військових знань шляхом залучення учнів до військово-технічних гуртків, конкурсів, тематичних вечорів, олімпіад та інших заходів, які проводяться в школі з метою підготовки учнів до військової діяльності.

Учитель:

- використовує навчальний матеріал із свого предмета в позакласній роботі з військово-патріотичного виховання;
- керує роботою гуртка з предмету, максимально використовуючи гурткові заняття для проведення військово-патріотичного виховання;
- допомагає організувати читацькі конференції, вечори, огляди, конкурси, виставки, зустрічі, перегляди кінофільмів і т. д. на військово-патріотичні теми.

У кожній школі існує конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу, що визначається з урахуванням інтересів, можливостей, знань окремих педагогів.

У сучасних умовах поряд із зростанням виховної функції школи підвищується роль сім'ї у вихованні дітей, підсилюється значення суспільного виховання.

Школа є центром виховної роботи в мікрорайоні і широко використовує допомогу громадськості та батьків у роботі з військово-патріотичного виховання учнів, тому *роботу з батьківським активом проводять за такими напрямками:*

- роз'яснення батькам завдань військово-патріотичного виховання учнів;
- ознайомлення батьків з основними методами військово-патріотичного виховання дітей;

• залучення батьків до участі в позакласній та позашкільній роботі (допомога в проведенні походів, екскурсій, військових ігор, керівництво гуртками, бесіди з учнями) на патріотичні теми, різноманітні форми спільної пошукової і творчої діяльності.

Різнорізнотні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення при вмілому педагогічному керівництві з боку вчителів допоможуть збагатити позакласну військово-патріотичну роботу з учнями.

Я рекомендую батькам вихованців продовжувати військово-патріотичне виховання в сім'ї, запроваджуючи форми та методи представлені в додатку 1.

Досвід роботи передових шкіл показує, що військово-патріотичне виховання учнів у дусі постійної готовності до захисту своєї Батьківщини необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо. [10]

2. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ТА У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Складовою системи національного виховання є військово-патріотичне, що спонукає вироблення високого потенціалу служіння народові, готовності до героїчного подвигу за для процвітання Української держави. Воно необхідно для формування особистості громадянина-патріота, розвивати в нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист своєї Батьківщини, спонукати до фізичного саморозвитку та самовдосконалення, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Здійснюючи військово-патріотичне виховання учнів, організатори цього процесу повинні бути добре ознайомлені з його теоретико-методологічним і технологічним підґрунтям. При цьому слід враховувати також об'єктивні соціально-політичні, економічні фактори, психофізіологічні особливості юнацького віку, як вирішального періоду у формуванні світогляду дитини, її ідеалів, вибору професії, подальшого життєвого шляху.

Крім цього, формування готовності підростаючого покоління до служби в Збройних Силах України, що проходить у рамках єдиного освітнього процесу, залежить від професійної майстерності вчителів-переметників із гуманітарних дисциплін, учителя предмета «Захист України», продуманої організації фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної, громадсько-корисної та національно-громадянської діяльності.

Проте в період інформативного перенасичення програм з базових дисциплін, погіршення навчально-матеріальної бази допризовної підготовки, зниження професійного рівня вчителів предмета «Захист України» стає актуальним перенесення військово-патріотичного виховання з урочного на позаурочний час. З мого досвіду, як засвідчує практика, це дає можливість сконсолідувати зусилля всього педагогічного колективу, сім'ї, громадсько-

політичних організацій, широко залучити учнів до різноманітних форм і видів військово-патріотичної діяльності.

У школі можливе проведення військово-патріотичних заходів різноманітних за змістом і спрямованістю:

а) інформаційного, просвітницького характеру (лекції, політінформації, конференції, зустрічі, тематичні вечори, бесіди);

б) дійового, практичного спрямування (окремі види змагань, конкурси, гурткова і шефська робота, екскурсії, робота з вдосконалення навчально-матеріальної бази закладу освіти);

в) комплексні, з усвідомленням їх суспільної і особистісної значущості (дискусії, огляди-конкурси, військово-спортивні свята, походи по місцях бойової та трудової слави народу України, декади оборонно-масової роботи. [11]

Використовую та пропоную застосувати систему громадянсько-патріотичного виховання через організацію урочної та позаурочної діяльності, намагаюся сприяти збереженню спадкоємності поколінь на основі історичної пам'яті, прикладах героїзму українського народу (минулого та сучасності), через ознайомлення з традиціями та культурою нашої країни, розвитку в учнів кращих якостей патріотів України.

Організація освітнього простору передбачає ряд заходів щодо поліпшення змісту українознавчих навчальних предметів (історії, української літератури), який би розширював і поглиблював національно-громадянські та військово-патріотичні уявлення та знання, тобто певною мірою формував когнітивний та афективний компоненти військово-патріотичної активності, виявляв бажання в старшокласників замислюватися над своїм внутрішнім світом, позитивно змінюватися так, щоб зміст, спрямованість викладу того чи іншого фахового матеріалу, сам процес здобуття знань викликали у старшокласників високий пізнавальний інтерес до актів і подій, пов'язаних із захистом Батьківщини; почуття патріотизму, обов'язку, відповідальності та інших необхідних захисникові особистісних якостей.

Забезпечення знань про військову службу також залежить від рівня інтелектуального розвитку молодого покоління, його світогляду. Певного виховного ефекту можна досягти, включивши в систему шкільну бібліотеку: оснащення тематичними аудіо, відео матеріалами, літературою пов'язаною з армійським життям, правилами та особливостями порадами, які допоможуть вижити під час війни. Надання відповідної літератури (матеріалів), діючі кутки, наочна агітація, стінна преса, читацькі конференції (вечори) є активним, дієвим чинником у формуванні поглядів юнаків та дівчат щодо підготовки та служінню у лавах ЗСУ.

Для проведення бесід класний керівник має попередньо підготувати замкнутий тематичний цикл, який повністю висвітлює певне питання чи цілісну проблему. Планування бесід здійснюється на півріччя або на весь навчальний рік. Важливим виховним моментом і запорукою ефективності пропонованого заходу є активна участь у ньому учнівської аудиторії. Тому перед плануванням бесід необхідно запропонувати учням та ученицям декілька проблем для обговорення, щоб вони могли висловили свої думки, аргументували свій вибір. Також проводити зворотній зв'язок та опитування в Google формі щодо їх інтересів. Бесіду за певною тематикою може проводити вчитель допризовної підготовки або класний керівник. Проте в силу специфічності виховного напрямку і для більш професійного висвітлення теми проводити бесіди можуть (залучаються як спікери) працівники РТЦК та СП, офіцери військових частин, ветерани війн, учасники бойових дій. [11]

Однією з форм позашкільної роботи є зустріч з учасниками бойових дій, ветеранами війни. Щоб вона була цікавою, перед її організацією необхідно, перш за все, ознайомитися з біографією ветерана, його бойовим шляхом. Завдяки цьому у випадку, коли запрошений гість не має змоги виступити, про нього розповідає підготовлений учень. Проте про окремі епізоди свого бойового життя, історію однієї з своїх нагород повинен розповісти сам ветеран (в окремих випадках це може бути аудіо або відеозапис). На завершення зустрічі, щоб підкреслити увагу і пошану до

ветерана, йому вручають квіти або цінний подарунок. [11] Зараз не має можливості організувати зустріч в стінах школи, тому зустрічі відбуваються в дистанційному форматі (в застосунках Zoom або Google Meet). За участі школи та батьків організовуються виїзні зустрічі, коли учасники освітнього процесу відвідують та спілкуються з ветеранами бойових дій, отримують поради по самозахисту, а також залюбки допомагають у побуті.

Другий напрям військово-патріотичного виховання – організація різноманітних видів діяльності патріотичної спрямованості. [11] Як показує представлений досвід – оволодіння учнями предметною патріотичною діяльністю проходить легше, ніж оволодіння ними своїми внутрішніми (психічними) процесами.

3. ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ТА У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Останнє десятиріччя наша країна переживає доленосні події своєї історії – Революція Гідності, жертвний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни з російським агресором з 2014 року і зараз повномасштабне вторгнення Росії у нашу Батьківщину. Ці події чітко засвідчили життєву необхідність активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей і молоді як важливих складових національної безпеки, про що зазначено у новій Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затвердженій наказом міністра освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527.

Здійснюючи військово-патріотичне виховання учнів, як один із організаторів цього процесу вважаю необхідним бути добре ознайомленим з його теоретико-методологічним і технологічним підґрунтям. При цьому враховую об'єктивні соціально-політичні, економічні фактори, психофізіологічні особливості юнацького віку як вирішального періоду у формуванні світогляду учнів, їх ідеалів, вибору професії, подальшого життєвого шляху, а також, формування готовності юнаків та дівчат до служби в Збройних Силах України, що проходить у рамках єдиного освітнього процесу.

Тому досвід, який вдалося напрацювати упродовж останніх років за темою: «Військово-патріотичне виховання на уроках предмета «Захист України» та у позашкільний час» в нинішніх умовах видається, як ніколи, актуальним. Військово-патріотичне виховання – цілеспрямований, організований процес формування готовності учнів старшого шкільного віку до строкової військової служби в Збройних Силах України. Його зміст визначається Конституцією, законами України, військовою Присягою та військовими статутами. Але для того, щоб учнів старшого шкільного віку були готові до захисту нашої країни, їх необхідно готувати і виховувати вже

з малку. Саме тому в практичній діяльності залучаю дітей до позакласних та позашкільних заходів з військово-патріотичного виховання, починаючи з молодшого шкільного віку. А саме: проводжу гурткову роботу з дітьми молодшого та середнього шкільного віку, для цього створено авторську програму для гуртків з військово-прикладним напрямом (рекомендовано методичною радою районного методичного центра Управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради протокол № 11 від 30.08.2017 року). Отже, практична цінність мого досвіду полягає в тому, що учні набувають вміння та навички з питань основ самозахисту, вогневої, тактичної підготовки, цивільного захисту, у них формується впевненість у власних силах щодо спроможності захистити власну честь та гідність, свою сім'ю, своє рідне місто, свою Батьківщину. А головне вже з раннього віку формується основна риса громадянина-патріота: готовність, при необхідності, стати на захист своєї держави.

Програма предмета «Захист України», хоч і змістовна та практична, але годин на її вивчення, вважаю, недостатнім. Саме тому у 2017 році була розроблена програма та методичні рекомендації для гуртків з військово-прикладним напрямом для учнів (1 – 11 класів) закладів загальної середньої освіти (додаток 2). За 5 років роботи за програмою бачу результат: хлопчики і дівчатка, які почали опановувати її першими, досягли певних результатів і, закінчуючи школу, обирають шлях справжніх захисників – вступають до військових вищих навчальних закладів та університетів внутрішніх справ. Молодші, підростаючи, почали брати участь у змаганнях з різних видів єдиноборств, стрільби тощо.

Для вирішення усіх цих завдань, плануючи очні уроки та позакласні (позашкільні) заходи, використовую різні форми та методи роботи з учнями, що спрямованої на якісне засвоєння ними теоретичних знань: тестування, вікторини, письмові контрольні роботи тощо. Особливу увагу приділяю формуванню у молоді практичних навичок – відпрацювання прийомів

самозахисту, способів пересувань на полі бою, стрільбі із пневматичної гвинтівки, відриванню одиночного окопа для стрільби лежачи, тощо.

Для себе виділяю пріоритетні форми роботи – індивідуальну (бесіди, розповіді тощо), фронтально-колективну (проведення уроку за формою прес-конференції), групову (бригадна, парна робота).

Практика останніх років в умовах дистанційної освіти показала, що учні сприймають матеріал прямо-пропорційно проведеному уроку та поставленій задачі. Тому хоча б половину своїх занять намагаюсь проводити онлайн із застосуванням ZOOM, а завдання для самостійного опрацювання (здебільшого практико-орієнтовані – відпрацювання підготовки та метання ручної гранати, способи пересувань на полі бою тощо) формулюю та ставлю у творчому виконанні. Для цього використовую різні онлайн-платформи: Google-форми, Kahoot, Learningapps, YouTube тощо. Стимулюю учнів власним прикладом: надсилаючи зразковий показ виконання того чи іншого практичного завдання у формі відео.

Кожен урок починаю із шикування, виконання Гімну України, перевірки готовності учнів до уроку і тренування за тематикою уроку. Наприклад стройових прийомів (повороти на місці, віддання військового вітання на місці, виконання команди «СТАВАЙ», «РІВНЯЙСЬ», «СТРУНКО» тощо).

На заняттях стосунки між учнями та вчителем, а також учнів між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних Сил України. Внаслідок у позаурочний час школярі стають більш дружнішими, підтримують та допомагають один одному в досягненні цілей. Особливо це видно під час участі у різноманітних змаганнях, на яких досягаються високі результати, а саме: призові місця у районних змаганнях зі стрільби із пневматичної гвинтівки впродовж навчального року, участь у складі збірної команди району на міських змаганнях військово-спортивної гри «Патріот» (2016 р. – I місце, 2017 р. – III місце, 2018 р. – III місце, 2019 р. – II місце).

ВИСНОВКИ

Отже, у процесі роботи переконався, що тема, над якою працюю, допомагає створити оптимальні умови для організації освітнього процесу з максимальною ефективністю. Учні отримують необхідний обсяг знань та, найголовніше, набувають навичок відповідно до освітньої програми. Крім того, активне навчання допомагає набуту усіх базових, необхідних для життя навичок та створити підґрунтя для формування свідомості справжнього патріота своєї Батьківщини.

Сьогодні, під час війни, я продовжую працювати над розвитком національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання у дітей не тільки старшого, але й середнього і молодшого шкільного віку. Так окрім уроків предмета «Захист України», які проходять дистанційно, я проводжу он-лайн зустрічі, тренування, бесіди зі своїми вихованцями, підтримуючи їх моральний і психологічний стан, загартовуючи фізичне здоров'я та силу духа.

Я впевнений: учитель не повинен зупинятися ні у своєму розвитку, ні в своїй творчості, ні в оволодінні інноваційними методами і прийомами навчання та виховання. Власний приклад є одним із методів виховання, тому всупереч війні та усім негараздам навесні 2023 року я представляв збірну України на чемпіонаті Європи з козацького двобою (національний вид змішаних бойових мистецтв) та посів III місце. Це стає прикладом для моїх вихованців, мотивуючи на подальший розвиток та удосконалення.

Добре усвідомлюю, що наведений опис мого досвіду передбачає подальшу роботу з його примноження та удосконалення. Шляхи подальшого розвитку: розробка мультимедійних уроків з предмета «Захист України», створення відеоуроків, покращення матеріальної бази кабінету, створення особистого сайту для використання його усіма здобувачами освіти та колегами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
2. Наказ МОН від 06.06.2022 №527 “Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641”.
3. Лист міністерства освіти і науки України від 12 вересня 2023 року № 1/13749-2 Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році.
4. «Захист України 10-11 класи» навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту) рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698).
5. Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу".
6. Закон України «Про Збройні Сили України».
7. Підручник «Захист Вітчизни». Рівень стандарту. 11 клас. Гудима А., Пашко К., Гарасімов І., Фука М., Щирба Ю.
8. Підручник «Захист Вітчизни». Рівень стандарту. 10 клас. Гарасімов І., Пашко К., Фука М., Щирба Ю.
9. <https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/vuhovna/poradnik.pdf>
10. <https://osvita.ua/vnz/reports/dpju/24380/>
11. http://zoshborochuche.at.ua/index/vijskovo_patriotichne_vikhovannja/0-86

**Рекомендації батькам щодо військово-патріотичного
виховання дітей у сім'ї [10]**

- Ознайомлення дітей із сімейними бойовими та трудовими традиціями;
- бесіди про героїчні подвиги українського народу;
- читання та обговорення з дітьми книг на військово-патріотичну тематику;
- спільний перегляд героїко-патріотичних фільмів, телевізійних передач;
- заохочення дітей до участі в догляді за могилами воїнів та надання допомоги інвалідам війни;
- розвиток інтересу до військової професії і служби в Збройних силах України;
- фізична підготовка та загартування дітей.

Управління освіти адміністрації Московського району
Харківської міської ради

Програма
та методичні рекомендації
для гуртків з військово-прикладним напрямом з учнями (1-11 класів)

Харків

2017

Рекомендовано методичною радою районного методичного центра Управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради протокол № 11 від 30.08.2017 року.

Упорядники: Ткаченко Андрій Миколайович – учитель предмета «Захист Вітчизни» Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 128 Харківської міської ради Харківської області.

Рецензент: Армієвський Олег Станіславович – викладач кафедри виховання й розвитку особистості Харківської академії неперервної освіти.

Програма та методичні рекомендації для гуртків з військово-прикладним напрямком з учнями 1-11 класів ЗЗСО.

Збірник містить програми гуртків військово-прикладного напрямку для різних вікових категорій (1-4 класи, 5-8 класи, 9-11 класи) та може бути використана вчителями предмета «Захист Вітчизни» в позаурочний час.